

O POUSTEVNÍKU IKONOMOVI

Mgr. Josef Zábranský

Motto:

„Spravedlnost se zove panenskou dcerou stydlivosti.“

Platón, *Zákony*. Praha 1925. Přeložil Václav Sládek.

V dávných dobách patřila Anatolie k jedné z nejdůležitějších a nejplodnějších kolébek řeckého živlu. Postupem času však byli Heléni hrubými Turky vytlačováni a po maloasijské katastrofě roku 1922 z velké části vyvražděni. Ti, co přežili, hledali spásu v útěku do mateřského Řecka.

Náš příběh se odehrává v anatolském městě Aivali. Nachází se na dohled od úrodného Lesbu, téměř naproti městečku Mandamadu. Pokud jedno z míst navštívíte, to druhé nevidíte. Ať byste měli orlí zrak, přehradu přírodních překážek neprohlédnete. Aivali totiž leží v zátocě, jejíž kosa jej ukrývá před pohledy od západu. Mandamados odděluje nejenom Mytilénská úžina, ale navíc je ukryt v údolí. Proč bylo vybráno toto místo si povíme později, v příběhu O městu zrozeném z nouze.

Bývaly to odedávna spanilé řecké kraje. Pouze několik hodin trvala plavba bárkám z Aivali severozápadním směrem k půvabnému městu Assos, po pevnině jste dorazili po půldenním putování na jihovýchod do výstavného Pergamonu, dále na jih ležely Elaia, Myrina, Kýmé a bohatá Smyrna. Co město to pojem. Kolébka dnešní Evropy a historie řeckého osídlení trávající tisíce let.

Kulisy známe, vyprávění může začít.

Necelý den pěšky od města Aivali kdysi přebýval vzdálen od lidí a světského ruchu poustevník Ikonomos. Nad zátokou neobydleného pobřeží si vystavěl skromný příbytek, kde se věnoval modlitbám a rozjímání. Živáčka nespátl, jak byl rok dlouhý. O to bylo větší Ikonomovo překvapení, když jedné noci uslyšel úpěnlivé volání o pomoc. Dlouho neváhal, vzal louč a sestoupil na skalnaté pobřeží. V matné záři svého světla uviděl nedaleko od pobřeží torzo kmene obrovského stromu, kterého se z posledních sil držel polonahý trosečník. Otec Ikonomos neváhal a vrhnul se do moře, aby nebožákovi pomohl. Vytáhl ho na břeh, odnesl jej do své chýše a poskytl mu vydatné jídlo a dostatek vody k uhašení nesnesitelné žízně.

Když se nešťastník uklidnil, řekl otci Ikonomovi, že se jmenuje Ibrahim a je admirálem sultánova loďstva. Jeho vlajkovou loď poslali v bitvě ke dnu ruští námořníci a on sám se zachránil jako jediný z celé posádky. Dlouhé dny se zmítal na moři mezi životem a smrtí. „Děkuji ti za záchranu a prosím o smilování,“ hlesl admirál. „Říká se, že tvůj Bůh je prý milosrdný a vždy pomáhá bezbranným a trpícím!“

„Nic se neboj,“ uklidnil ho stařec. „Pomohu ti, přestože jsi Turek a nepřítel. Takové je přikázání mého slitovného Boha! Pamatuj však, že i já mám na tebe prosbu. Až se vrátíš k sultánovu dvoru v Konstantinopoli, k istanbulské Velké portě, nikdy neubližuj našemu řeckému národu. Ať se mu od tebe dostane v případě nouze stejného slitování, které jsi našel u mého otce Ikonoma.“

„To ti slibuji,“ odvětil Ibrahim a loučil se s mnichem se slzami v očích. „Pokud někdy budeš potřebovat pomoc, neváhej mě vyhledat u dvora. Jsem tvým dlužníkem, neboť ti vděčím za to nejcennější co mám – za život.“

Roky pomalu ubíhaly jeden za druhým a otec Ikonomos na dávné setkání téměř zapomněl. Jednou však byl nucen opustit svůj příbytek a vypravil se do Aivali. Teprve ve městě si uvědomil, jakým krušným životem žijí Heléni a jaké ústrky musejí snášet od svých tureckých pánů. Nelenil, najal si malou rybářskou loď a odplul do Konstantinopole. Cesta proběhla klidně. Na levoboku bárky dlouhé hodiny míjel hornatý Lesbos a když mu zmizel za zády, zamířil kapitán podél západní Anatolie nedaleko slavné Tróje do Helléspontu, který spojuje Egejské moře s Mramorovým a pak v dáli s mořem Černým. Podle nevlídného počasí v Černomoří mu zprvu říkali řečtí námořníci Moře nehostinné, teprve později, když se na jeho březích usadili četní kolonisté, jej přejmenovali na Pohostinné moře.

Příjemná plavba kolem Princových ostrovů v Mramorovém moři uběhla otci Ikonomovi rychle a tu se již bárka blížila k Bosporu. Však také vysoké minarety chrámu Boží moudrosti nešly přehlédnout. Mnich se při tomto pohledu usedavě rozplakal. Svaté město Konstantinopolis, odpradávná chloubka Řeků, bylo již dlouho v držení osmanských barbarů. Ortodoxní chrámy byly znesvěceny, z velké části přeměněny na mešity a „vyzdobeny“ vysokými minarety hlásajícími hrdě světu, kdo že dnes vládne Městu i světu kdysi nepřemožitelných římských a řeckých císařů.

Konečně otec Ikonomos dorazil k Velké portě a zařadil se do předlouhého zástupu čekatelů na přijetí u sultánova dvora. Čekal hodiny a hodiny, trpělivost se mu však vyplatila. Sultánovi se úřadovat nechťelo, raději trávil volný čas v zahradách paláce Topkapi. Těšil se ze svých oblíbených růží mnoha barev a z přednesu básní starých perských poetů, které mu vysokými hlasy střídavě předčítali mladí eunuši.

Státní záležitosti vyřizoval velkovezír Karajanis a další vysocí hodnostáři osmanské říše. Náhle se stalo cosi, co velkého vezíra vyvedlo z míry. Z divanu se vymrštil obtloustlý sultánův admirál Ibrahim a uháněl, co mu buclaté tělo dovolilo, směrem k žadatelům o audienci.

„Tys mě poznal admirále?“ zaradoval se starý mnich. „Samozřejmě, na prokázaná dobrodiní ani Turek nezapomíná. Jsem opět ve vysokém úřadu a mám moc splnit ti tvé přání, ať bude jakékoli. Snad se ti tak odvděčím za záchranu života.“

„Můj lid žije ve velké tísní a chudobě. Nežádám nic pro sebe, to co chci, jsou pouze důstojné podmínky pro Řeky žijící v Aivali,“ odpověděl otec Ikonomos.

„Stane se, příteli,“ odvětil Ibrahim a hned na to vystavil ferman, který zajistil městu Aivali dosud v osmanské říši nevídaná práva. Všichni Turci museli Aivali opustit a město od té doby spravovala rada složená pouze z Řeků. Obyvatelé byli osvobozeni od daní, jejich synové nesměli být odváděni k janičářským plukům, ani dcery do tureckých harémů.

Radostný byl návrat do Aivali. Slavností náladu lodní posádce nezkazila ani náhlá bouře u ostrovů Imros a Tenedos.

Konečně dorazili poutníci domů. V přístavu je nejprve obřadně přivítala městská rada. Náměstí bylo tak plné, že pro nával spoluobčanů by snad jásajícím davem nepropadla Jehla.

Ferman byl uložen do drahocenné zdobené schránky a kolem ní byl do roka a do dne vystavěn nádherný ortodoxní chrám. Vedle něj byla založena škola, kde se žákům dostávalo řecké vzdělanosti. Vynikající profesori sem lákali nadané studenty nejenom z Anatolie, ale i z celé Egeidy, pevninského Řecka a vzdálené Itálie.

Moderní babictví 9, 2006

Městská rada bez dlouhého váhání zvolila mnicha Ikonoma do svého čela. Ten poté až do své smrti spravoval město moudře a spravedlivě. Pod jeho vedením se stalo z Aivali útočiště mnoha utlačovaných Helénů z celého Středomoří.

Stalo se však, že svíce života ctného mnicha dohořela. Spoluobčané truchlili po jeho skonu mnoho dní. Vystrojili na obecní náklady otci Ikonomovi slavný pohřeb, na který přijeli Řekové ze všech končin, aby vzdali poctu muži, který získal pro jejich národ dlouho postrádaná práva.

Nedlouho po pohřbu připlula do přístavu obrovská válečná loď, z které sestoupil jako první již prošedivělý a málo pohyblivý Turek Ibrahim. Admirál poklekl u hrobu a také on dlouho proléval slzy při vzpomínkách na svého šlechtného zachránce.

V naší době se městu říká tureckou zkomoleninou Ayvalik. Co je však smutnější, po řeckých právech a výsadách, které místním občanům kdysi zajistil otec Ikonomos, zde již dlouho není ani vidu, ani slechu...

(Námět: Ilias Venezis, Aiolská země, Odeon 1966)